

Miks?

Seletused, mispärast maailmas
nii ja nii on

M. J. Eisen

===== Tartus, 1913 =====
Eesti R.-l. „Postimehe“ kirjastus

Mifs?

Geletused, mispärast maailmas nii ja nii on.

M. J. Eisen.

Tartus, 1913.

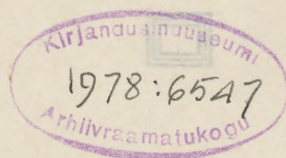
Eesti Kirjastuse-ühisuse „Postimehe“ kirjastus.

1303 A

Esti

Esti Kirjastuse-ühisuse „Postimehe” trükk.

Esti Kirjastuse-ühisuse „Postimehe” trükk.

Esti Kirjastuse-ühisuse „Postimehe” trükk.

Maailma mõistatused.

Dic cur hic ?

Tuttav Ladina lentsõna ütleb: dic cur hic? Ütle, miks ja siin? Eht laiemas tähenduses mõikšime ütelda: miks see siin? miks see ülepea nii ja nii on? Waatame maailma elu ja olu, tõuseb meile tihti sarnasid küsimisi keelele. Näeme ju maailmas nii palju mõistatusi, kelle kohta me hea meelega seletust igatšeksime. Mitmed maailma nähtused astuvad meile nagu sfinks teele ette ja ähwardavad meid õnneks võtta, kui me nende mõistatustest jagu ei saa.

Muiste ju katsusiwad mõtlejad julgesti sellele sfinkstile wasta astuda ja seda sfinksi ennast merde kufutama panna. Kui hästi see ettevõtmine neil õnnestas, on iseküsimus, igapidi pääsivad nad teed mööda edasi, ilma et sfinks neid oleks takistanud. Paneme endiste aegade mõtlejate seletusi paremini tähele, siis paistab meile warsti silma, et muist seletusi dieti osawalt wälja arwatud, muist seletusi läheb korda, muist aga kaob nagu kõlu armustuse tules. Ülepea on ju kergem küsida kui wastust anda. Üks narr wõib enam küsida kui kümme tarka wastata! öeldakse tihti. Aga üks tark wõib niisama enam küsida kui sada tarka wõiwad ära seletada.

Loomise tööd, looduse nähtused olivad iseäranis need, mis wanal ajal ju mõtlejatele peamurdmist andsivad. Meie-aegist teadust weel ei tuntud. Ei wõidud neid mõistatusi siis selle teaduse nõjal muidugi ära seletada. Loomise, sündimise, tekkimise põhjusi püüti siiski wälja uurida. Põhjusi ei otjitud loodusest, looduse wägedest, waid palju enam loojast.

Tihhti on see looja ristiusu Jumal, tihhti Õnnistegija, tihhti aga juhataatse meid paganuse Wanataadi juurde, wahel aga tehakse kuri waim põhjuseks, nimelt mingisuguse halbuse ilmutusel. Elajajuttudes annab mõni lihtne juhtumine wahel põhjust, et mõnda nähtust elajate elus ja olus hoopis teiseks muudetakse.

Legendad.

Sarnasid lugusid, mis piiblis puunduwat mõnda imeasja kas Jumala tegewusest eht Õnnistegija elust, aga ka püha inimeste elust jutustawad, hüütakse legendadeks. Legenda on Ladina keeli sõna ja tähendab seda, mida lugeda tuleb, ette lugema peab. Alguses oli legenda katoliku kirikus niisugune raamat, kus kõik sees seisis, mis Jumala teenistusel oli tarwis lugeda. Nimelt leidusiwad legendas tähtsamad lood ewangeliumidest.

Alajooksul muutis ennaft legenda tähendus. Katoliku preestrid ja mungad ei leppinud enam ewangeliumide ettelugemiseega, waid tahtsiwad rahwale rohkem pakkuda kui pühas kirjas leida. Ju Wana Testamendi ajal oliwad juudid piibli seletuseks mõnda apokriiwalist raamatut kirjutanud ja hiljemini oma talmudisse piibli seletuseks mõnda imelugu üles pannud. Riisama walmistati Uuele Testamendile mõnda seletust apokriiwaliste ewangeliumide ja muude raamatute kujul. Seda wiisi kirjutati Gebrea ja Egiptuse rahwa ewangeliumid, Jeesuse lapsepõlwe lugu, Maria sündimise ja taewaminemise lugu, Kristuse allaminemine põrguhauda, Pilatuse teod, Peetruse ja Pauluse teod ja weel mitmed sarnased raamatud. Preestrid ja mungad arwasiwad, et inimestel õndsaks saamiseks rohkem tarwis teada kui mis piiblis seisab. Nad hakkasiwad kõiki niisugusid apokriiwalisi lugusidki kirikutes ja kloostrites ette lugema. Kus wanemad raamatud mõne tähtsa küsimuse kohta seletusega neid hädasse jätiswad, seal püüdiswad nad wahel omast peast lisa juurde mureseda. Seda wiisi sai legenda hoopis laiemä tähenduse: legendaks hakati kõiki

imelikka lugusid kutsutama, lugusid, mis kas piiblitlugusid teise findites kõnelesiwad ehk piibli lugusid täiendasiwad, ehk ka pühade inimeste elust mõnda imetegu jutustasiwad ja mõnda nähtust maailma elus nii ütelda „waimulikul alusel“ ära püüdisiwad seletada.

Saksa kirjanduses määratakse legendale kitsam tegewuse piir, Wene kirjanduses autakse talle tihti palju rohkem mänguruumi, ta piirid tõmmatakse palju laiemale. Waga element kaob mõnegi korra Wene kirjanduse legendates; legenda sulab wahel ennemuistsete juttudega ühte. Wene kirjanduses kannab tihti mõni sakslaste „saaga“ legenda nime. Legenda saab Wene kirjanduses tihti lühikeseks wanaks jutuks, mis mõnda imelugu kuulutab. Seda wiisi kipub legenda elajajutule kätt andma ja üheskoos edasi rändama. Osa meie rahwa suust saadud seletusi maailma nähtuste sündimiste kohta langeb Saksa seisukohalt waadates tingimata elajajutude kilda. Legendasid ja elajajutte, mis miks-küsimuse peale wastust annawad, kokku wõttes wõiksime neid mõlemaid „sündimise juttudeks“ nimetada, s. o. juttudeks, mis seletawad, kudas mitmed olemised, nähtused ja asjad maailma teffinud.

Wõimsalt astus usupuhastus legenda walitsuse wasta ja tõrjus legenda kirikust täiesti wälja. Wõitluses legenda wasta hakkasiwad usupuhastajad legendat — ehk kudas Saksa keeli hüüti, legendet — „lügendeks“, „waletajaks“ kutsuma. Waletajaks nimelt kõige selle luule pärast, mis neis legendates leida. Mungad ja preestrid arwasiwad midagi imeteo seletust wälja ja — rahwas uskus. Oli tõesti paras aeg niisuguse waimulikkude lugude ettekandmise wiisi wasta wälja astuda.

Ei ainult, et mõnesugusid luulelugusid rahwale tõenäol kirikutes ja kloostrites ette loeti, waid luulelugusid hakati ka näitemängu kujul kirikutes ette kandma. Siisiks wõeti muudugi mõni piibli lugu, kellele mitmesugusid luuleehhteid juurde loodi. Ehk jälle tegelaseks sai ainult mõni pühakirja isik, kelle etteastumine muidu aga täielt luulewalda langes. Ikka enam ja enam katjuti neid waimulikku kujutusi lustilisemateks ja lõbusamateks teha, nii et preestrid neile enam wiimaks kirikus aset ei wõinud anda, waid neid wälja õue

tõrjusiwad. Kuna Kristuse kannatuse ettekandmised veel enam tõsisemat laadi olivad, moonduksiwad lihavõtte lugude ettekandmised päris laadalõbiks. Süngritele ja pühadele mees-tele anti wahel just nagu Kawala Hansu oja etendada. Rahwale püüti etendustega naerulõbu walmistada.

Ajajooksul wähenes katoliku maades niisugune waimulikkude lugude näitelawaline ettekandmine. Mõnes kohas on ta ennaft meie päewini ometi jõudnud alal hoida. Schweitsis Maria Einsiedlenis kantakse nüüdki veel, nagu mul wõimalik olnud tähele panna, lugusid Kristuse eluloost ette. Kuulsaks saanud on aga Oberammergeau kannatuse mäng Baieris. Oberammergeau meesterahwad etendawad sui otsa Kristuse kannatamise lugu, etendaksiwad enne- malt iga kümne aasta takka korra, nüüd aga korra wahepealgi. Wõõrastest riikidest woolab jaks ajaks rahwast sinna koku neid Kristuse kannatamise etendamisi waatama. Ehk Oberammergeau mehed, kes kannatamise lugu ette kannawad, ameti poolest näitlejad ei ole, nõuab nende ettekandmine siiski tähelepanemist, sest see näitlemine tõuseb tavalistest asjaarmastajate näitlemisest kõrgemale.

Legendad, apokriivaliste raamatute tüübid ja waimulikkude juhtumiste ettekandmine luule lisandustega edendaksiwad imelugude tungimist rahwa jekka. Rahwas hakkas mõne küsimise kohta aru pärima, küsima, miks maailmas mõnda nii ja nii olemas ja kuulis warsti preestrite ja munkade suust wastuse selle peale. Kui kaugelt see wastus piibli tõega ühte puutus ja kui kaugelt seda wastust usuõpetuse seisukohast sündisaks wõis nimetada, sellest ei hoolitud palju. Mõni nende luulelugudest näitab niisugust sisu, nagu oleksiwad meie aja sotsialistid neid wälja handunud. Mõni seletus ei jaks asja sugugi seletada, waid teeb seda enam nagu naeruwääriliseks, on nagu rufita hoop usuelu edendajale.

Legendad meie rahwa seas.

Legendad ja ülepea maailma mõistatuste seletused waimulikul alusel ei ole siis mingisugused meie rahwa sünnitused, waid wõõralt maalt meile toodud. Nagu katoliku

ust meie toodi, nii toodi usuga legendad ja waimulikud seletused ühe ehk teise olemise ehk asja sündimise kohta kaasa. Katoliku preestrid ja mungad õpetasivad Rooma, Saksa ja muude rahwaste luulelugusid, legendasid meiegi rahwale. Nad jutustasivad neid oma kuulmise järele, jutustasivad ka raamatute järele. Legendasid ja palju muistseid jutte ilmus Gesta Romanorum nimelises raamatus 15. aastajaja algusel. See raamat sai preestritele ja munkadele farnaste wagade juttude armsaks leiuallikaks.

Katoliku usu asemele astus meie maalgi ewangeliumi ust, mõistis iga „legende“, iga waga loo „liigendeks“ waletajaks ja andis talle seega nagu hundipassi. Ewangeliumi ust ei tõrjunud legendasid mitte ainult kirikuteist wälja, waid katsus neil ka kodudes jalgade aluse alt ära õnnistada. Ametlikult kadusivad legendad küll igalt poolt, aga ei meie rahwasuust. Rahwale oliwad preestrite ja munkade imelikud lood, imelikud sündmuste seletused armsateks saanud ja elasiswad rahwasuus igal pool edasi. Elawad praegugi. Muudugi mõista, leidub wähe neid, kes neid usuwad, juurem jagu piab neid selleks, selleks usupuhastus neid õiguslega tembeldanud. Olgu nüüd legendad ka „walelikud“, wõime neid ometi tähele panna. Zuba ses tiikis teeniwad nad meie tähelepanemist, et neist näha wõime, misjuguse waimuliku toiduga Rooma kiriku walitsuse ajal meie maal rahwast püüti toita ja misjugusega osalt veel praegugi katoliku mail toidetakse. Kus selge ewangelium wäta alla pannakse, seal piawad tihti kestad ja lestad nistude asemele astuma.

Piame ka osa sündimise jutte elajajuttude sekka arwama, wõime ometi ütelda, et peaaegu kõigil sündimise juttudel müütine mail juures on. Legendates tutvustatakse meid alati tegelasega, kes mõne ime korda jaadab, elajajuttudes ei astu müütine külg ikka nii selgelt päewawalgele. Paneme aga lugu terasemalt tähele, mõistame pea, et nägematalt causa officiens platši astub, põhjus, mis ühe juhtumise nõjal iseäralikka tagajärgi jäädawalt lasab märgata. Just nagu Adamal patu tagajärjel patt kogu maailma tungis, nii tungib mõne inimese ehk elaja teo tagajärjel selle mõju kõigisje järeltulijatesse, kõigisje aegadesse. Weiderud ilmub siis üks m o w e n s, liigutaja selle mõju jäädawas ettetoo-

mises ja see mowens, see liigutaja, see mõju jääda ette-
tooja ei wõi keegi muu olla kui mõni kõrgem olemine
ehk Jumal.

Näitawad legendad meile ka wõõralt maalt saadud
kujutusi, näeme pea kõigil olemise wõi saamise küsimise sele-
tustel ometi oma maa ehteidki külles. Katoliku preestrite
ja munkade toodud legendasid on rahwas oma wiisi enam
ehk wähem moonandanud ja neile wõimalikult Gesti kaju
püüdnud anda. Nagu enne tähendatud, kannab osa, digem
ütelda suurem jagu neist ristiusu pitfari külles, suurem jagu
neist teewad kas Jumala ehk Onnistegija põhjuseks, miks
mõnda maailmas ennast nii ja nii moonandanud. Siiski leidub
hulk lugusid, mis küsimise peale, miks maailmas mõnda nii
ja nii, põhjust ometi Gesti rahwaluulest otsiwad, enamasti
põhjuseks Wanataadi tahtmise teewad. Mõne korra jutustab
mõni seletus, et põhjust Jumalast otsida, selle teisend aga
saadab meid Wanataadi juurde. Niisugusel korral jääb legenda
wõõra algupära poolest wähe kahtlust järele. Keerulisemaks
moondub küsimine algupära poolest neis seletustes, mis
Wanataadi ehk muu Gesti müüti olemise maailmas mõnda
lasewad nii ja nii määranud ehk teinud olla. Niisugused
seletused nõuawad hoolast uurimist ja mõrdlemist wõõramaa
legendadega ja alles hoolas uurimine näitab, kui palju neis
Gesti iseloomu olemas.

1. Miks ja kuidas maailm sündinud.

Wõrumaalt ¹⁾.

Wanaltaadil olnud suur ratas, mida ta, ei tea kuhu oli üles seadnud. Korra olnud ta väga rõõmus ja hakanud seda ratast ümber ajama. Kihutanud kärmemini ja ikka kärmemini.

Rõõmutujus annud ta õige hoogu, nii et ratas nagu tuul ümber keeranud.

Ünneks wõi õnnetuseks jooksnud ratas tükkideks. Tüfid lennanud kaugele, kaugele laiale. Üks aimus tükk Wanataadi jalgade alla. Sellest sündinud meie maa.

Teisi tükka aga ehitanud Wanataat, nii et nad hakanud hiilgama ja särama. Neist saanud päike, kuu ja tähed.

2. Miks Paradis kadunud on.

P. Rootslane Wõnnust.

Et kurjus jõudsal wiisil siginenud, kaotanud maailm ka oma ilusa, halja koore ära ja must jäänud perra. Kurjus ja hõelus asunud ikka enam ja enam maa peale. Paradislik elu, mida inimene algmises elas, oli hoopis ära kadunud. Ainus rõõm oli neil veel sest, et Paradisi wäraw veel lahti seisnud.

Wanahõelus, kes seda näinud, tahtnud Paradisi wärawad ära warastada ja ühte suurde sohku matta. Ta rakanud sellepärast ka hobuse wankri ette ja wõtnud kaks poissi ligi ja läinud siis Paradisi wärawaid ära wiima.

1) Käsikirjas puudub üleskirjuraja nimi ja selgem koha määramine.

Kui ta sõitnud, läinud hobusel jalg wasta kiwi; see tõmistanud ja kukunud rataste aisa peale, aisad olnud aga peenikesed ja see läinud katti.

Müüd olnud mehike õige hädas, saatnud poisid metsast uut aisa tooma. Wanataat, kes maganud, kuulnud seda kära. See (Wanataat) tõusnud ülesse ja näinud wanahõela tööd, et see Paradisi wärawad ära tahtnud wiia. Ta toonud siis Paradisi maa pealt ära taewasse. Selle sündmuse mälestuseks lõõnud ta wantri kaju mõlwisse ja wanamehe, kaks poissi ja Paradisi wärawad.

Nii näed ja taewa mõlwil veel praegugi wantrit, wantri aiasid, wanameest, poisid ja Paradisi wärawaid.

3. Miks Tartu ja Wõrumaa mägine on.

J. Rootslane Wõnnust.

Wanal ajal tulnud kurat jumala juurde ja ütelnud: „Kuule, mina annan head nõuu: maailm on (liig) suur loodud, teeme ta vähemaks!“

„Minugi pärast!“ kostnud jumal. „Sina mine põhja poole, mina lähen lõune poole, siis rõhume kahelt poolt kofku!“ Kuidas kõneldi, nõnda tehti.

Jumal tuli Alatskivile, kurat aga Rõuge kihelkonda. Müüd hakkasiwad maad rõhuma, kurat lõune poolt, jumal põhja poolt.

Kurat lükkas kõigest jõust, nii et maa kuhja kombel hunitusse aeti. Seda wiisi sündisiwad mäed.

Jumal sai kuradi nõuust aru. Litsus tasakesi, nii et maa tasane ja wiljarikas sai.

Kuradi tahtmine maad vähemaks teha oli see, et siis rutem oleks rahwast ära eksitada saanud, ja rutem ühest kohast teisi jõudnud.

Jumal lükkas tasakesi. Seda wiisi ei läinud kuradi soow täide.

4. Miks Golgatal mägi sündinud.

J. Karu Helmeist.

Adam surmud ära ja teda maetud ühe tasase koha peale maha.

Hulga aja pärast tulnud Aadama pealuu sealt välja. Ta lapsed matnud pealuu mätastega ja turvastega kinni. Neist kaswanudki mägi, mida hiljemini pealae asemeks nimetatud.

5. Miks inimesel küüned on?

J. Waine Tarmastust.

Aadamal ja Gewal olnud enne kõik ihu niisugune nagu meil praegu küüned on. Aga kui Adam ja Gewa pattu tegiwad ja neid Eedenist välja aeti, muudeti nende ihu ümber (niisuguseks nagu ihu praegu).

Endise õndsä põlwe mälestuseks jäetud inimestel veel kibe endisest ihust sõrmede ja warwaste otsa.

Nii kestab lugu meilgi edasi.

Jutustanud Ann Pärn Tarmastust.

6. Miks inimene enam palju ei jookse.

J. Rootslane Wõnnust.

Kui Jumal inimese loonud, olnud inimene ilma sääre-marjadeta. Inimene olnud jellepärast üks kõige kiirematest jooksjatest maa peal.

Loobud aga hobune inimesele abiks, läinud inimene laisaks. Pole wiitfinud enam käia, tahtnud ikka hobuse seljas istuda. Jalad olnud ometi kerged, inimene kuffunud hobuse seljast maha.

Seda pannud Jumal tähele. Sidunud inimesele jalgade külge puntrad. Need on jäänud tänapäewani. Need hüü-takse sääre-marjadeks.

Sest saadik kaotanud inimene kiire jooksu.

7. Miks inimese jalaalune õõnes on.

A. Kiwi Hõbedalt.

Wanast warastanud wanapagan korra päikest ära. Küll tahtnud taewalised päikest kätte saada, aga kudas saad päikese wanahõeluse käest kätte!

Noh, heakene küll, peasinglil tulnud hea nõuu meelde: maha wanahõelust petta.

Läinud wanahõeluse juurde, ütelnud: „Sina ei lähe kõige sügavama mere kohas põhja, aga mina lähen!“

„Lähen küll!“

„Katsu õige järele. Ei sa lähe!“

„Kui ei usu, katsume kohe!“

Ja kohe katsuma.

Läinud kõige sügavama mere peale. Peaingel läinud lipsti wee alla ja tulnud varsti kiwiga tagasi.

Wanapagan läheks ka, aga kuhu sa päikese paned nii kauaks? Jätnud päikese mere peale ja pannud katu wahiks, et päikest ära ei wõetaks. Jse läinud wee alla.

Ennæ, peaingel pannud taga mere patju jäässe, wõtnud päikese ja pistnud plagama

Katu hakanud mõirgama, kui päike ära wõetud.

Wanahõelus tahab weest wälja tulla, aga ei saa.

Südametäiega hakanud jääb lõhkuma. Saanud jää puruks, pistnud peaingli järele.

Peaingel olnud ju taewa serwal, kui wanahõelus ta kätte saanud. Wõtnud weel hammastega närtsti! peaingli jala alt tüki wälja ja läinud siis paha meelega ilma päikeseta tagasi.

Noh, heaene küll, peaingel kaebama, et wanahõelus wõtnud ta jala alt hammastega tüki wälja.

Noh mis teha? Loodud siis kõigile inimestele jalaalune õõnsaks, nagu oleks sealt tükk wälja wõetud.

Päike saanud aga siis jälle wanasse kohta tagasi.

R. Tammari juust Tõdwa Rõnnust.

8. Miks meesterahwal jämedam hääl on kui naesterahwal.

J. P. Sõggel Kartsi.

Kui muiste Eedenis Gewa Adamale õuna annud, neelanud Adam suure isuga õuna poole kurtu. Sinna jäänud see kinni ega läinud alla.

Pärast oli Adam häält katsumud, aga see oli nüüd palju jämedam kui enne.

Seft ajast ja sellepärast olla meesterahwal jämedam hääl kui naesterahwal.

9. Miks tunneb inimene valu.

M. Saul Saardest.

Kui esimene inimene loodi, siis jäeti ta kolmeks päevaks ilma hingeta maha.

Seda oli wanajätis ümberhulkmisel näinud.

Läinud eluta inimese juurde ja katsunud teda igalt poolt.

Seepärast tunneb inimene valu, kui ta kuhugile sinni punitub.

10. Miks meie rahvas eestlaste nime kannab.

J. Karu Helmest.

Taara kutsunud kõik rahwad enese ette mäele kofku. Seal seadnud ta paja wõi katla üles ja hakanud keetma. Kudas pada keenud, nii saanud rahvas, kes siis tulnud, enesele nime.

Kui eestlased tulnud, keenud pada: eest, eest, eest!

Nii saanudki nad nime eestlane.

Kui lätlased tulnud, keenud pada: lätt, lätt, lätt!

Nii saadud nimi lätlane. (Sest) on ka Läti keel nii segane.

11. Miks jaksad laiali elawad.

O. Schanz Pootsist.

Kui alamad inimesed olnud loodud, mõtelnud Wanataat: tarwis õige ka jaksad luua, kes rumalamast rahwast peenemad ja puhtamad on!

Wõtnud peenikest püülijahu, seganud taignaks, pannud ahju küpsema, et hästi kõwaks küpseks. Pärast wõtnud ahjust pulli ja pannud õue päewa kätte pleefima, et hästi walgeks pleegiks ja ilusaks läheks.

See aga läinud mujale. Seni tulnud koer, wõtnud pulli, hakanud sööma. Söönud juba poole ära. Seal tulnud Wanataat, näinud lugu, hakanud koera käest pulli ära wõtma.

Koer ei anna, paneb jooksuma. Wanataat taga järel.

Rõnda ajanud Wanataat koera poole päewa takka.

Koer pillanud joostes ühe pulli tüki siia maha, teise sinna. See jooksnud itta edasi.

Kui pull otsas olnud, saanud Wanataat koera kätte. Aga mis ja nüüd enam koeraga teed!

Wanataat läinud pulli tükk otsima. Mine, otsi need üles: üks siin, teine seal. Tüdinenud otsimisest ära, süda saanud täis, hüüdnud: „Pulli tükid, kus te olete, tõuske elusse!”

Tügid tõusnudki elusse. Sest saadik on jaksad üks siin, teine seal elamas, mitte nagu taluinimesed üheskoos.

12. Miks rätsepad lontavad.

D. Leegen Rõugest.

Wanal ajal saanud korra üks rätsepp juhtumise kombel taewasje. Taewas aga läinud elu mehitejel igawaks. Waadanud uksest alla maa peale.

Näinud: fulase naine lüpsnud esmalt oma lehma; waadanud siis ringi. Kui kedagi ei näinud, hakanud talu lehma lüpsma.

Täis wiha selle üle tõmmanud rätsepp kuldtooli ja tahtnud selle naise kaela wiisata. Tool puutunud ometi kräuhiti wasta taewa usti. Toolil mõlemad esimesed jalad katki.

Tulnud lugu waatama. Wõetud rätsepp kraest kinni ja ütelnud: „Wõi sina oled nii äkiline kohtumõistja ühe ainja korra pärast!”

Wiisatud rätsepp maha maa peale. Rätsepa jalg satunud wasta kiwi.

Sest saadik lontavad rätsepad.

13. Miks kingsepad hulguwad.

J. Viskenbach Haljalast.

Kui Jeesus risti kandes ära wäsinud, pannud ta risti ühe kingsepa räästa najale.

Kingsepp riidlema ja ära ajama.

Jeesus ütelnud: „Ei sinu sugul pia iialgi oma pärast kohta olema!”

Sest saadik hulgub kingsepa sugu mööda maailma ümber.

14. Miks tüdrukud kosja ei lähe.

P. Rootslane Wõnnust.

Korra kõndinud Jeesus teed mööda.

Kolm wana tüdrukut tulnud Jeesusele wasta ja palunud ta käest meest.

„Mikspärast te wanaks jäite ja mehele ei saanud?“ küsinud Jeesus.

„Ei tea,“ kostnud tüdrukud. „Käisime küll mitme mehe juures ja pakkusime endid neile naisiks, aga oleme praegu ikka weel ilma!“

„Sellegipärast te mehele ei saanud, et iseendid pakkumas käisite!“ ütelnud Ünnistegija. „Oleksite wagu si oodanud kuni peigmees tuleb, siis oleksite praegu mehel.“

Sest saadik pole keegi tüdruk ennast pakkumas käinud. Kõik ootawad wagu, kuni peigmees neid kosib.

15. Miks naisterahwa tööd otja ei lõpe.

J. Meltjow Wõru Rawist.

Jeesus kõndinud teed mööda.

Naisterahwas tulnud (sukka) kududes wasta.

Jeesus küsinud teed ühe haige juurde.

Naisterahwas tõstnud jalga ja näidanud jalaga sinna poole, kuhu Jeesus pidand minema.

Jeesus aga ütelnud: „Igapewsti ärgu lõpegu su töö, et täht ei läbe näitamiseks wälja sirutada!“

Sest ajast ei lõpe naisterahwa tööd naljalt ära.

16. Miks naisterahwad kiltawad.

J. Keller Pillistwerest.

Korra käinud naisterahwad karjas. Astunud üle allika, lastnud seeliku jaba allikas taga wedada.

Ütelnud ise allikale. „Oh sind, ka siin oled ja ees!“

Allikas aga wasta: „Et ja nii lohakas oled ja jalgu ei wiitsi tõsta, piab sulle sest saadik iseäraline edewus kaasa kaswama. Kui keegi su jaba ehk jala külge pountub, siis piab see sind kiltama ja kargama ajama!“

Sest ajast kiltamad naisterahwad, kui neil feeliku jaba märejaks saab ehk mingi asi jala külge puutub.

17. Miks kündja nüüd wao otšas ümber pöörab.

P. Rootslane Wõnnust.

Muiste ei mõistnud inimesed mingisugust tööd teha. Kes maad künnud, teinud nii: Hobune pandud adra ette ja siis mindud waga üle põllu. Seal wõetud hobune adra eest lahti, ader selga ja esimese wao otša tagasi, kus hobune uuesti ette pandud ja jälle teise otša mindud.

Seda aja raistamist ei sallinud jumal, waid tahtnud, et inimesed aega kasulikult pruugiksid. Tulnud, wõtnud mehe käest adra ära, hakanud ise kündma.

Ujunud wao teise otša, käänanud siis ümber ja ajanud nõndasamuti ka esimesesse otša taga.

Nii moodi hakanud inimesed ka päraški kündma.

18. Miks warastel wõimalik elada.

J. Rootslane Wõnnust.

Korra ütelnud wanapagan Jeesusele: „Lähme pilli mängima!“

Wanapaganal olud torupill kaenla all, mida ta ise teinud. Jeesus läinud, ehk tal küll mingisugust mänguriista polnud.

Nis pois näinud wanapagana siilu alt pilli välja paistwat. Mõtelnud rahakoti põhja olemat. Võiganud tüki välja lootusega, et raha saab.

Wanapagan hakanud mängima. Pill kohisenud aga sugu. Jeesus aga wõtnud puust lehe ja mänginud, mis lust kuulda. Wõit Jeesusel.

Et waras wanapagana pilli riffunud, olla warastel luba elada. (Wanapagan wõis ennast wabandada, et pill katki).

19. Miks joodik julge on.

J. A. Weltmann Hallistest.

Kui Noa wiinamäel tööle hakanud, tulnud wanapagan ta juurde ja küsinud wiinamäge oma hoole alla harida.

Noa annud.

Wanapagan tapnud lamba, lõwi ja sia ära, pannud were ühtekokku ja kastnud sellega wiinapuud.

Puud kasvanud lopsakalt ja annud head saaki.

Seepärast beldaske: Kes joob, on rumal kui lammas, kes parajalt joob, läheb julgeks nagu lõwi, aga kes üleliia joob, püherdab poris nagu siga.

Et wiinapuu elajate werega kastetud, saab inimene wiina juures elaja farnaseks.

20. Miks kaupmehed petawad.

J. Rootslane Wõnnust.

Kui Jeesus risti löödud, juhtunud üks kaupmees, paun seljas, mööda minema.

Kaupmehel olnud Jeesusest hale meel, et Jeesus ihualasti olnud. Wõtnud paunast müümise jaoks määratud rätiku ja sidunud selle Jeesuse niuete ümber kattetks.

Sest saadik arwawad kaupmehed, et nad küllalt kasu tohiwad wõtta, ega see patt ei olla.

21. Miks kõwa südamega inimesi olemas.

J. P. Söggel Hallistest.

Wanal ajal, kui Jeesus maa peal käinud, läinud ta õhtul ühte majasse öömaja paluma. Peremees aga ei annud öömaja, waid käskinud edasi minna.

Jeesus läinud ka ära. Waadanud õue wärawa peal weel tagasi ja ütelnud: „Sina kiwisüdamega!“

Selle mehe soost olla kõik kiwisüdamega inimesed saanud.

22. Miks juutidel pikad ninad on.

A. Behrens Tartust.

Kui Õnnistegija poisikene oli, tegi ta teiste lastega üheskoos pühapäewal sawist lindusid.

Seda nägi üks juut. Hakkas teda sõimama, et pühapäewal sawist lindusid teeb. Tahtis linnud jalga dega puruks tallata.

Ennistegija tegi linnud ruttu elavaks, nii et nad juudi eest kõik ära lendasivad.

Juut ehmatas just nii ära, et ta ninapidi sawi tüki sisje kulus, mis linnu tegemiseks oli valmis tehtud. Sawi tükk jäi juudile nina otsa.

Sest saadik on juutidel kõigil pikad ninad.

23. Miks juudid sialiha ei söö.

J. Karu Helmeist.

Juudid tahtnud katsuda, kas Mooses ka hirmu tunneb. Pannud lapsed tooni alla, et need Mooselt hirmutaksivad. Mooses tulnud.

Juudi lapsed hakanud rõhkima.

Mooses küsinud: „Kes need seal on?“

Juudid vasta: „Siad!“

Mooses ütelnud: „Kui need siad on, olgu siad!“

Kohe saanud juudi lastest siad.

Sellepärast ei söö juudid sialiha.

24. Miks juudid raha peale ahned on.

J. Neublan Jootmalt.

Ennemuiste kui Jumal nähtavalt maa peal käinud, olnud tal üks armas juut. Selle juudiga käinud ta haigeid terweks tegemas. Jumal õpetanud juudile, misjugasid roh-tusid piab andma.

Maatsjaretis olnud 3 haiget. Kardetud nende surma. Lubatud suurt maksu sellele, kes haiged terweks teeb.

Teel näinud Jumal korraka, et nende leivakott tühi olnud. Küsinud juudi käest, et: „sina võtsid?“ Juut ajab vasta.

Nad läinud üle järve, juut wajunud põlviist saadik wette. Jumal küsinud jälle: „Kas sa võtsid leiva ära?“

Juut vasta: „Ei võtnud!“

Läinud edasi. Juut wajunud ju kurguanguni wette. Jumal jälle: „Mtle tõtt, kas võtsid mu leiva ära?“

Juut ajanud uuesti vasta. Jumal tõmmanud juudi weest wälja.

Nad läinud, teinud haiged terweks, saanud palju raha. Tagasi minnes lugenud jumal raha kolme hunitusse, igasse ühte ühe võrra, ja ütelnud: „Wõta sa üks, mina wõtan teise.“

„Aga kuhu kolmas saab?“ küsinud juut.

„See saab sellele, kes mu leiba wõttis!“ ütelnud Jumal.

Juut kohe: „Noh üks mina ikka wõtnud su leiba!“

Jumal wasta: „Noh wõta siis kolmas hunit, aga rahahinnu ei pia sinu sugust ialgi kaduma!“

Hindrek Metslange suust.

25. Miks hobusid wette uputatakse.

D. Jõgewa Setumaalt.

(Wanasti püüdnud mehed palju kalu. Weejumal pahandanud, ajanud kalad ära. Üks kalamees kuulnud aga, et weejumal kalad laskeb tagasi tulla, kui talle hobune ohwerdatakse. Seet saadik hakanud kalamehed weejumalale iga aasta hobusid ohwerdama).

Kalamehed ostwad seks mustlastelt halwa hobuse ilma kauplemata. Hobune ostetakse kolm päewa enne ohwerdamist. Neil päiwil antakse hobusele leiba ja kanepiteri süüa. Wiimase päewal määratakse hobuse pea meega ja soolaga kofku. Watta pannakse ilusaid paelu ja kaela kividetakse kaks westikiwi. Poole öö ajal saadetakse hobune jõe äärde. Kui jää ei ole weel ära läinud, uputatakse hobune urka ära, aga kui jää ära läinud, uputawad kalamehed hobuse kestjõkke.

Sel ajal, kui hoost minnakse uputama, kuulab üks kalamees kaldal, kinas wee jumal tuleb, ja annab siis teistele teada, et hoost wõib uputada: Kui hobune ära ei upu, ei wõta weejumal annet wasta.

Weejumal ärkab kewadel magamast üles ja murrab suure pahandusega jää katki, waewab wäiksid kalu; suured kalad põgenewad aga eest ära.

Kui weejumal ande wasta wõtab, siis hoiab ta kalu ega laske juuri kalu ära minna, päästab kalamehi tuule käest ja uppumisest ega kisu wõrku katki. Kui weejumal ohwrit ei jaa, häwitab ta kõik ära.

26. Mifs inimesi kiriku aia taha maetakse.

J. Ratas W.-Lõuemeisi.

Wanafuri olnud, kui taewast maha oli wisatud, pere poolest dieti kehv. Mõelnud aga tiiki wälja. Läänud lagen-diku peale, ehitanud suure kivi maja pita korstnaga ja hakanud seal wiina, õlut tegema.

Jumal waadanud. Pitsast korstnast käib passu suitsu wälja. Kas ehk wanafuri sepaks hakanud? Ütelnud: „Minge, waadake, mis wana seal sepitseb. Tõmmake lõõtsa külge maha. Kust inimesed siis leiba wõtawad, kui ta sepatööd hakkab tegema!“

Kohe wõtnud ingel püksnoa kätte ja läinud wanapoisi majasse. Küsinud wanapoisi käest, mis wanapois teeb.

„Tule ja waata!“ ütelnud wanapois ja wiinud ingli wiinatoru alla. Ümud maitseba. Ingel meffinud ja ütelnud, et palju kange olla. Siis wiinud kurat ingli teisi tuppä, kus õlut käärinud. Ümud ka seda maitseba. Ingel maitse-nud. Jäänud wiimaks pikali maha.

Saadetud teine ingel esimest otsima. Teise ingli käsi käinud niisama.

Wiimaks läinud Taewataat ise waatama. Näinud inglid seina ääres magawat.

Kurat tahtnud inglid selle eest enesele, et nad purju jootnud.

Jumal aga ütelnud: „Need saad enesele, keda oled furnuks jootnud!“

Sest saadik maetakse wiina furnud furnuaia taha. See tähendab, et nad kuradi pärandus olla.

27. Mifs wanapaganat praegu ei näe.

J. Karu Helmeist.

Kui wanapagan Jeesuse lastnud risti lüüa, siis pannud Jumal wanapagana pörgusse wäga jämeda ahila lõõtsa. Sealt ei saa ta liitudaagi.

Ta jellid astunud kohe tööle ja wiilwad praegugi weel ühte lugu ahelaid katki.

Kui wana aasta õhtu kätte jõuab, on ahel nii peenike nagu niit, aga katki ei lähe.

Kui aga õösel kell 12 lööb ja uus aasta algab, siis minna ahelad korraka wäga jämedaks.
Nii minna töö ühte lugu edasi.

28. Miks wanapaganal sarwed peas on.

J. Efemann Tapalt.

Enne kui kurat wõis jumalaga jutustada ja ta tubades käia, läinud ta korra salaja Jumala saladusi sorima, et nii wiisi Jumala nõuu ja tahtmist teada saada.

Jumal aga juhtunud kuradile peale. Wiisanud kuradi kraetpidi taewast maha. Kurat juhtunud kännustikku kukkuma.

Et ta pea peale kukkunud, jäänud kännud talle pähä. Neid kannab ta praegugi weel.

Nii saanud kurat enesele sarwed. Enne seda olnud ta niisama nagu pühad inglidki.

J. Böttcheri suust.

29. Miks wanapaganal maa peal maja ei ole.

G. Vindwest Kuusajalust.

Wanapagan tahtis enesele maa peale maja ehitada. Läheb Jumala käest ehituse puid nuruma.

„Wõid raiuda!“ lubas Jumal. „Alga sirgeid ja kõweraid ära puutu, neid läheb mulle enesele tarwis!“

Wanamees tõmbab kirwe õlale, läheb metsa, waatab, waatab, otsib. Mis ikka sirge, see sirge, mis kõwer, see kõwer.

Otsib täna päewani.

Sellepärast ei ole tal maa peal maja, waid piab maaaluste urgastega leppima.

30. Miks taewast enam suhkurt ei saja.

J. Kangur Saardeist.

Kui Adam ja Cewa paradisis elanud, olnud neil suhkurt tarwis. Nad palunud enestele suhkurt. Ja taewast sadanud nii palju suhkurt maha, et kõik kohad olnud täis.

Kui Cewa paradisist wälja aetud, hakanud Cewa sugu suhkru pärast riidlema. Igatiis tahtnud enesele rohkem

saada. Nende riidlemise pärast ei lastnud Jumal enam suhkurt sadada. Suhkru asemel hakanud lund sadama. Sest saadik sajab ainult lund.

31. Miks faste maas on.

J. Rootslane Wönnust.

I.

Kui Jumal maailma loonud, pole fastet olnud. Aga kui Rain Nabeli ära tapnud, nutnud Gewa palju. Piisarak langenud muru peale, katnud rohu, katnud lilled, ja kõik rohi saanud kaetud.

Gewa piisaratest on faste saanud ja see on Gewa nutu mälestuseks täna päewani.

II.

B. Rootslane Wönnust.

Kui Jeesus Jeruusalema sõitnud, siis nutnud wagad naesed teda taga.

Seda nähes ütelnud Jeesus: „Et teie filmapiisarak pärlite sarnased on, siis annan ma need wagadele lilledele igaweseks mälestuseks!“

Sest saadik hakanud fastetilgad lillekeste külles hiiulgama ja hiiulgavad veel nüüdki igal ilusal suwe hommikul.

32. Miks jõed kõwerad on.

W. Rosenstrauch Simunast.

Ennemuiste ei olnud jõgesid sugugi olemas. Kõik loomad pidanud järwel joomas käima. See olnud tülikas tangel käia. Tihti tulnud käimisel pahandusigi ette.

Wanataat wõtnud nõuks suurt kraawi kaewata, kust kõik juua saaksiwad. Kõik loomad kutsutud kofku kaewama.

Loomad walinud rebase, kes kraawi aset pidanud näitama. Kus rebane ees käis, kaewasiwad teised kraawi järele.

Nagu teada, ei käi rebane iialgi otsekohe, waid alati sinna, tänna. Seda wiisi sündinudki kaewatud kraaw wõi meie jõgi nii kõwer ja kofksuline.

33. **Miks allitab olemas.**

P. Rootslane Wõnnust.

Kui Jeesus jüingritega maa peal kõndinud, tulnud neile (torra) lange jänu kätte. Pole teised aga ühegi kaewu ega muu wee juurde saanud.

Jeesusel enefelgi tulnud jänu kätte.

Jeesus pistnud sõrmega maa sisse. Kohe tulnud sealt puhhas wesi wälja.

Niiud kustutanud kõik oma jänu. Palunud Jeesuselt enestelegi niisugust wäge.

"Uskuge, siis saate!" ütelnud Jeesus.

Jüingrid hakanud kindlasti uskuma. Kus nad ka iial kõndinud, kui jänu tulnud, siis pistnud nad kohe augu sõrmega maa sisse. Kohe woolanud sealt wett wälja.

Nii moodi sündinudki allitad.

34. **Miks tuul wingub.**

P. Rootslane Wõnnust.

Korra olnud joodik. Selle jooma jänu ei saanud iialgi täis.

Korra tulnud ta jälle joobnud peaga kõrtsist koju, sest enam wõlga ei antud.

Kodu küsinud naise käest raha. Naine ei annud.

Mees läinud, poonud ennast üles.

Jumal ei annud selle poobud mehe hingele luba taewasse ega põrgu minna. Hing pidanud maailmas ühest kohast teise jooksuma, kui tuul oli.

Sest ajast winguvad kõik poobud inimeste waimud tuule sees.

Siis Neftra juust.

35. **Miks kiwid kõwad on.**

J. Jakobson Jäärjast.

Banal ajal olnud kiwid pehmed nagu taigas. Neid söödud. Kuffi leiba siis veel ei olnud. Aga et kiwa ilma waewata küll jaada olnud, ei pandud neid tähelegi (= ei peetud neist lugu).

Üks naine teinud korra kividega rojastawat tööd. Wanaisa wihasanud selle üle. Tulnud ja kirjutanud sõrmele ühe suure kivi peale: „Päle higi sees piab inimene leiba sööma!“

Kirjutades jäänud taignast sõrme otsa. Ta raputanud seda sõrme küljest laiali maa peale. Meist saanud meie põlulivid. Kõik kivid jäänud seft tunnist (selle rojastamise pärast) kõwaks.

Selle asemel loonud ta wilja, kellest hiljemini katsete teel leiba tehtud.

Jutustanud Leena Mõtus.

36. Miks wäiksed kivid põllu peal olemas ja miks herved pehmeks ei tee.

I.

Mees külwanud walju tunlega herneid. Tuul wiinud herved kaugele.

Jeesus läinud mehest mööda. Küsinud külwajalt: „Mis ja teed?“

Mees wasta: „Külwan kiva!“

Jeesus jälle: „Kui külwad, külwa siis?“

Mees ootab hernete ülestõusmist. Ei tõuse ainustki herneft idanema.

Läheb waatama: põllud ümmargusi wäikseid kiva täis.

Seft saadik saiwad põllud kivisteks; enne olnud puhas muld.

Ühe harjaka suust.

II.

Teisend.

(Herved kaswanud). Kui mees sügijel herneid keetnud, ei keenud nad sugugi pehmeks, waid olnud kõwad kui kivid.

Seft saadik ei tee herved pehmeks. Enne keenud nad pehmeks.

J. P. Söggel Paistust.

37. Miks ilmad heitlikud on.

G. Lindwest Kuusalust.

Korra murisenud keegi Jumala üle, et ta korralikka ilmu ei annud. Kord olnud kuiv, kord alati vihm, nii et kõik raistu läinud, mis põllule külvatud.

„Oleks minu tegemine, küll ma teeksin, et kõik rahul oleksivad!“ lausus mees.

Jumal andis ilmade valitsuse üheks suveks mehe kätte. Di, kuidas nüüd wiljad õige mühasivad.

Tuli rehepeksmine.

Ruffid puha õled ja aganad, teri ainult mõned lajuksed.

Mees murisema: „Miks ja ruffile teri ei lastnud kaswada!“

Jumal wasta: „Ei ole minu süü! Ilmade walitsus oli ju minu käes. Miks ja ruffi õitsemise ajal ei lastnud tuult puhuda!“

38. Miks piim wefine on.

J. Meltfow Bõru Nawiist.

Korra kõndinud Jeesus oma teed ja isunenud wäga.

Räinud naised tahralt tulewat. Naine warjanud Jeesust nähes liipsikut.

Jeesus küsima: „Naine, mis sul seal anumas on? Et anna mulle süüa!“

Naine wastu: „Ei mul pole siin midagi suupäralist, waid selge wefi on siin sees!“

Jeesus wasta: „Pole tarwis selge wefi olla, waid olgu sul kaks jagu wett!“

Seft saadik on piim enmast palju weeks moonданud. Enne olnud ta selge piim.

39. Miks tuli suitsu ajab.

J. Rootslane Wõnnust.

Enne wanasti ei olnud tulel suitsu ega kibedat wingu.

Wanajuudas aga tulnud inimestele waewa tegema ja rojastanud tule ära.

Sellest tõusnud suits ja tibe wing, mis inimesele filma ksisub, nii et inimesed majadele korstnad piawad tegema. Nuhiluseks mõistnud Jumal wanajuudale eluaseme tulde.

40. **Miks loomad sabad ja sarwed saidwad.**

J. Kurgan Kurnalt.

Kui Jumal lojused loonud, oliwad inimesed weel loomata. Polnud neil siis ühtki karjast.

Seepärast pannud Jumal kuradi loomadele karjaseks. Loomad sõiwad paigal, rohtu oli küll. Kurat heitis magama.

Loomad oliwad aga ilma sabadeta ja sarwedeta.

Jumal nägi, et kärbsed ja parmud kangesti loomade kallal oliwad ja loomad neid kudagi wiisi tõrjuda ei saanud. Seepärast lõi neile sabad ja sarwed.

Wiimaks ärkas kurat üles. Hakkas karja vaatama.

Ei see ei ole tema kari. Kirju karwa pärast ifka oleksiwad, aga löllud taga ja tõllud peas.

Jumal laskis karjase ametist lahti.

Jaan Peitongi jutu järele.

41. **Miks hobune alati sõõb.**

J. Meltsow Wõru Nawilt.

Korra kõndinud Jeesus oja ääres. Tahtnud üle saada. Oja olnud sügaw, üleminek wõimata.

Näinud hobuse, ütelnud: „Hobune, kanna mind üle oja!“

Hobune wasta: „Ei mul ole aega. Ma pian sõõma, et kõht täis saab ja orjata wõin.“

Jeesus kohe: „Et sõõ siis peale ja orja edasi!“

Jeesus näinud härja. Ütelnud härjale: „Kanna mind üle oja.“

Härg rutanud kohe juurde, kannud üle oja.

Jeesus ütelnud: „Olgu su kõht ifka täis ja saa pea sõõnuks!“

Seft ajast ei lõpe hobuse sõõmine ega saa kõht täis, kuna aga härja kõht warsti täis saab ja härg puhata wõib.

42. **Mits hooste jalgade külles käsn on.**

J. Meltjow Bõru Nawišt.

Korra läinud Jeesus sepapajast mööda, kus sepp parajalt ühe hullu (peru) hobusega töös olnud. Tahtnud rautada, aga ei saanud kudagi korda.

Jeesus küsinud kirve, lõõnud kirvega hobuse ühe jala otsast maha, annud sepa kätte, lastnud raua alla lüüa.

Nii pea kui raud alla saanud, pistnud Jeesus maha raiutud jala jälle otša.

(Seda viisi teinud Jeesus kõigi jalgadega) kuni kõik rauda saanud.

Selle mälestuse märgiks kanda kõik hobused sest saadik jalgade külles peal pool põlve üht käsna või tüüka jarnast kotta.

43. **Mits koer pühtme hunitul piab magama.**

Kas hakanud wanasti tare tegema. Kutsunud koera appi, et rutem valmis saaks.

Koer aga kostnud wasta: „Hunitul uni magatakse! Hakkamä minä nüüd tare kallal waewa nägema!“

Kas teinud tare valmis. Tahtnud ruffi peadega ahju kütma hakata. Koer ei lastnud.

Sest saadik antakse kasfile arwem leiba kui koerale. Koer aga piab pühtme hunitul magama, et kasfile appi ei läinud taret tegema.

X. Wiljandimaalt.

44. **Mits koera nina must on.**

J. Rootslane Wõnnust.

Kui lehma nisa oli loodud, wõtnud kas ja wisanud nisa tulesse. Tahtnud küpsetada ja siis ära süüa.

Koer aga toonud nisa tulest välja. Põletanud tuues nina ära.

Sellest on koera nina tänapäewani mustaks jäänud, niisama ka kas koeraga wihameheks.

Kasfile teeldud selle teo pärast kõi küpe toidu söömine ära.

Kas piab sest saadid enesele toorest toitu otšima.

45. Mifs koer kasji ja kas hiiri wihtab.

R. A. Sinka Põnnusest.

Koer läinud Wanaleisale oma kurwa põlwe üle kaebama. Peremees ei anda muud kui konta, mõne korra ka nõude loputust.

Wanaisa annud koerale firja kaasa, et peremees koerale niisama piab süüa andma, nagu isegi sööb.

Mis nüüd koeral wiga elada!

Lubafirja hoidmine teinud aga tüli. Koer leidnud warsti head nõuu. Annud lubafirja kasji kätte hoida.

Kas wõtnud hea meelega koera palmwet kuulda. Wiinud lubafirja ahju peale.

Hiired aga närinud lubafirja suutumaks ära.

Koer nõudnud mõne aja pärast lubafirja tagasi. Kas läinud ahju peale järele. Ei firja enam kufagilgi.

Sellepärast kijub koer kasji, kus teda ial kätte saab. Kas jälle kufab kangesti hiiresid taga.

46. Mifs koeral wiltu kait on.

P. Rootslane Wõnnust.

Koer pole wanapaganat filma otšaski sallinud.

Korra tulnud koerale kari põrgulisi wasta. Koer kofe neid fiskuma.

Et wanutonta palju olnud, olnud koeralgi tegemist nendega walmis saada. Suure rabelemisega wäänanud koer puusa ära.

Walu pärast hoidnud ta nüüd teist poolt wiltu.

Sest saadid harjunudki koerad wiltu jookšma.

Nii jookšewad nad tänagi.

J. Kõrweli suust.

47. Miks kassil nüidi nina on.

M. Riivi Hõbedast.

Wanapagan tahtnud korra kõiki inimesi õhupuudusesse ära tappa. Teinud palju kotte, pannud õhu kottidesse.

Taewataadil olnud aga inimestest hale meel. Taewataat teinud hiired, kes kottid katti söönud.

Wanapagan jälle teinud pikkade ninadega kassid, kes hiired ära söönud.

Taewataat aga mõtnud kasside ninade otjast tüdik maha, et kassid enam nii kergelt hiiresid kätte ei saaks.

Sest ajast saadik on kasside ninad nüidid.

48. Miks lammas koduloom, hunt metsloom on.

J. Meltsow Võru Rawist.

Wanasti ei olnud hundi ja lamba wahel wiha.

Hunt teinud omale omni jääst, lammas pununud puuokstest.

Tulnud kewade. Hundi omni sulanud maani maha, lamba omni seisnud alles.

Hunt palunud kâpakile, et lammas teda oma omni tuulewarju lajeks.

Lammas aga wasta: „Pole mul ruumi anda, ega aega juttu ajada: liuad, lusikad loputada, takukoonal lõpetada!”

Hunt hakanud wägisi ute tuppä tungima.

Utt jooksnud wälja, mõtnud hundi sabast kinni, kiskunud ja kiskendanud.

Sel filmapilgul läinud saunamees mööda. Näinud nende tüli. Tulnud, kolkinud hundi kere kuumaks. Lamba mõtnud sülle, kannud koju. Rodu saanud lambast koduloom.

Hunt wihasanud nii, et tänini lamba kõige wihasemaks waenlaseks jäänud.

F. Zoppi juust.

49. Miks lammas niidetakse.

M. Mia Beelt.

Ennemuiste olnud lambal kange nälg. Läänud koera käest lainama.

Koer annud. Ütelnud aga, et lammas võla pea ära maksku.

Lammas wasta: „Kui ma muidu ei saa, maksan kasukaga!“

Läinud tüff aega mööda. Lammas ei mõtelnudki maksmise peale.

Koer läinud võla pärast Sumalale kaebama.

Sumal kutsunud lamba. Küsinud, kas tõsi, mis koer kaebanud.

Lammas ütelnud, et tõsi, aga tal ei olla praegu maksta.

Sumal ütelnud, et lammas piab oma kasuka ära võtta lastma.

Lammas palunud wasta, et terwet kasukat ära ei võetaks, waid ainult willu pealt.

Koer leppinud sellega. Lasknud siis peremehe lamba willad ära niita.

Sest saadik niidetakse lambaid.

50. Miks põdra kõhualune walge on.

J. Kelder Pillistiwereft.

Korra maganud mees metfas päikese paistel.

Hall mees tulnud mehe juurde ja ütelnud: „Mis sa muidu magad. Tee ometi, et toidust saad!“

Mees wasta: „Mul pole teha midagi!“

Hall mees — kes Wanataat olnud — kõhe wasta: „Tee paelu ja püüa loome!“

Mees teinud paelu. Põder läinud paelu.

Mees hakkab põtra nülgima. Kui kõhu alt naha nurk lahti nüüstitud, tuleb hall mees jälle sinna.

Hall mees ütlema: „Koh, kas Sumal annud sulle põtra?“

Mees wasta: „Kas Sumal seda andis! Jse püüdsin!“

Põder kõhe maast üles ja metsa.

Sest saadik on põdral walge lapp kõhu all.

51. Miks karu sündinud.

J. Rootslane Wönnust.

Korra läinud Jeesus läbi paksu metsa.

Wana tiidruk tahtnud teda hirmutada. (Pannud karuspibi kasuka selga), läinud, peitnud ennast tee äärde ära!

Kui Jeesus sinna kohta saanud, teinud tüdruk pöösas :
„Mäh, mäh!“

„Kui sa hirmutuseks tahad olla, siis ole!“ ütelnud Jeesus.
Kasutas jäänud tüdrukule pahempidi selga, tüdrukust
saanud karu.

52. Miks rähn kirju on.

A. Kiwi Hõbedalt.

Kui Wanataat maailma ja loomad loonud, võtnud
ta ka nende wärwimise käile. Wärvunud kõik ilusasti üle,
kudas keegi loom soovinud ehk kudaskellegile passilik olnud.
Suured loomad saanud enamasti ühefarmalisteks wärwitud.
Vindude ja liblikate juures teinud Taat aga osawa pinsliga tööd.

Olnud juba kõik loomad ära wärvitud. Taewataat
hakanud nüüd wärviriistastid puhtaks loputama. Loputanud
juba riistad puhtaks ja pidanud loputuse wee maha walama,
kui üks lind weel ta juurde tulnud, kes wärvimata olnud.
Palunud Taewataati, et see teda ka wärviks. Taewataadil
pole aga enam wärwi olnud. Ta võtnud wärviriistade
loputuse wee ja walanud selle wärvimata linnule selga.
Sellest saanud ilus kirju lind — kirju rähn.

Tänaades lennanud lind minema.

53. Miks hunt sündinud.

J. Rootslane Wõnnust.

Jeesuse ajal oli üks joodik wanapoiss, kes igatiht
inimest hundiks söimas, olgu kes tahes.

Korra tuli ta jälle purjus peaga koju poole.

Teel tuli talle tundmata mees wasta.

Joodik saanud kohe rinnust kinni ja hakanud wanduma :

„Mis sa kuradi suu, hunt hulgub? Kas sa mulle wiina
ka ostsid!“

Wõõras oli Jeesus.

Jeesus ütles : „Kui sa mind hundiks söimasid, siis
ole ise hunt!“

Kohe lastis joodik käpatille. Hunt oligi valmis.

Et hunt joodikust sündinud, ei puutuda ta joodikuid.

54. **Miks hunt inimest ei murra.**

J. Meltsov Võru Naivist.

Korra lõiganud naised ruffid. Näinud hunti eneste poole jooksmat. Naised hurjutama. Ei hunt hoolinud. Wingudes ja saba lipitsedes võtnud hunt ühe naise riided suhu ja hakanud metsa poole vedama. Naised järele.

Metsas wiinud hunt naise poegade juurde. Naised näinud: ühel pojalt suu ammuli, luu risti suus. Naised võtnud luu suust ära ja läinud tagasi.

Teisel päeval tulnud hunt jälle naiste juurde, toonud neile elusa lamba.

Et lammas hundi kingitud, nõuab hunt tihti lammas tagasi. Et inimene hundi poja päästnud, ei tule hunt mil-lalgi muidu inimese kallale, kui et nälg teda sunnib.

55. **Miks hunt karwa muudab.**

J. P. Sõggel Paistust.

Hundil olnud ennemuiste süsimust kasukas. Olnud maene talveajal sellepärast päris kimpus. Lumega nähtud teda kõl ja päeval kangelst ära. Nii olnud võimata ülespidamist otsida.

Nälg teinud kibedat. Hunt läinud Wanataadi juurde abi paluma. Palunud, et ta kasukas metsa karwa saaks muudetud. Siis ei paista ta igale ühele nii filma ja leida kergemalt ülespidamist.

Wanataat täitnud hundi palwet.

Seft saadik on hundi kasukas kowadel rohelist karwa, suwel ja sügisel pruunjas, talwel jälle walfjas hall.

Mari Sõggelt suust.

56. **Miks jänese moff lõhki on.**

Wõrumaalt.

Jännes pahandanud wäga, et keegi teda ei karda, tema aga peaaegu igatiht piab kartma.

Ütelnud: „Ei ma enam filmapilgutski süia jää, waid põgenen ära Saksamaale, kust me jäneseid pärit oleme!“

Jooksnud orfekohe edasi. Pöödsast wälja karates juhtunud ta lamba karjast mööda. Lambad põgenema.

Seda nähes jäänud jänest inestlema, et teda kardetasse. Hatamid naerma — naernud nii, et moff lõhki läinud.

Ei tihanud enam ära minna, waid jäänud siia.

Sest saadik on kõigil jänestel moff lõhki.

57. Miks jänesel tehwa nägemine on.

J. Rootslane Wõnnust.

Mees külwanud ristitheima ruffi põllule.

Jänest näinud seda. Ütelnud: „Vähen, korjan õige ära, mis mees külwas!“

Jäänud korjama, ei leidnud midagi.

Ütelnud ise: „Küllap mees muidu nalja tegi. Ei külwanudki!“

Mõne aja pärast juhtunud jänest jälle ristitheima põllu juurde. Näinud: põllul kaswab ristithein.

Jänest ütlemas: „Silmad, kudas te nüüd näete, aga külwanise ajal ei näinud!“

Tõmmanud filmad peast wälja.

Sellest ajast on jänest tehwa nägemisega.

58. Miks nahkhiire päewa ajal ei näe.

A. Kiwi Hõbedalt.

Wanapagan läinud korra Jumala juurde ja ütelnud: „Sul on nüüd alamaid hea kari. Luba õige, et ma ka enesele ühe teen.“

Jumal wastanud: „Luban küll, aga sa piad niisuguse tegema, et keegi teda ei näe ja et ta teiste minu alamate moodi ei ole!“

Wanapagan läinud, teinud nahkhiire. Et nahkhiire keegi ei näeks, lastnud ta nahkhiire kõõl lahti, sest et siis kõik puhkawad. Pannud piosse, puhunud peale. Nahkhiir lennanud minema.

Päewa ajal ei julge ta ennaft näidata,

59. Miks wähid wette saiwad.

J. Rootslane Wõnnust.

Ennemuiste olnud wähid maa peal ja mitte wee sees nagu nüüd. Nende elukoht olnud Emajõe kaldal metsas. Ka pole nad mustad olnud, waid punased, nagu nüüd pärast teetnist.

Korra wäsinud wanapagan ära ja heitnud Emajõe kaldale puhkama. Wähid tulnud kõit wanapagana külge ja näpistanud.

Waluga karanud wanapagan üles ja karjunud ise: „Kärwaku kirpa! Kärwaku kirpa!”

Karanud wähidega seltsis jõkke. Sinna wähid jäänudki.

60 Miks rikkad räimi ei söö.

R. N. Sinta Pornusest.

Kui Taewataat loome loonud, küsinud ta igaltühelt, mis ta palawam soow olla.

Küsinud räimegi käest.

Räim palunud, et teda rikka lauale ei kantaks, kes teda ära nüllib, waid ikka kehwa lauale, sest kehwa sööb teda kõige peaga ja rooga ära.

61. Miks lestakalad ühelt poolelt ilma lihata on.

J. Kuust Woorust.

Kui Jeesus ristil olnud, sõõnud tats meest seal ligidal wee ääres kalu.

Üks ütelnud: „Kas see piaks õige olema, mis Jeesus ütelnud, et ta jälle üles tõuseb?”

Teine wasta: „Mina arwan küll, et ta üles tõuseb!”

Esimene jälle: „Kust sa seda tead?”

Teine kostnud: „Kõnda kui see kala, mis mu käes, elama hakkab, kui ma ta wette wiskan, nii peab ka Jeesus üles tõusma.”

Nende sõnadega wisanud mees kala wette. Kala hakanud elama. Mees olnud aga poole kala ära sõõnud. Sest on siis lestakala sündinud. Üks külg paljas luu ja nahk, teise külle peal aga liha.

Teisindi järele kahelnud mehed ülestõusmise poolest. Üks ütelnud: „Nii vähe kui see kala elama hakkab, tõuseb Jeesus üles.“ Ennä, kala hakkandki elama.

62. Miks kamelikala suu wiltu on.

J. A. Weltmann Rootsi.

Kalad pidanud enestel (ennemuiste) kuniinga walima. Käst antud wälja, et kõik kalad kofku tulgu.

Kõik olnud koos. Minult kamelikala üksi puudunud seal.

Wiimaks tulnud ka kamelikala, ilus walge põll ees. Walimine oli aga möödas. Heeringas oli kuniingaks saanud.

Kui kamelikala seda kuulis, tõmmas ta suu wiltu ja lausub wihajelt: „Heeringas sai kuniingaks! Kas paremat ei olnud!“

Et ta neid sõnu wiltu juuga ütelnud, jäänud ta suu wiltu tänapäewani.

63. Miks usfid loodud.

J. Waine Tarvastust.

Kui Jumal maailma loonud, tahtnud saadan ta töö nii ära rikkuda, et maa peal ükski elada ei saaks.

Et nõuu korda saata, lõiganud ta jalaja Adama nimetissõrme otja lõhki ja lastnud sealt werd maa peale jooksta.

Sellest Adama warest saanud maa nii kihwtiga täidetud, et maa peal ükski hingeline elada ei wõinud.

Kui Jumal näinud, et maailm kuradi kawaluse läbi hukka minemas, loonud ta usfid ja maod, kes maa seest kihwti enestesse imewad.

Juhan Pärna juust Tarvastust.

64. Miks us ei laula.

J. Neublau Rootmalt.

Ennemuiste kiitnud us, et tema saada kõige ilusamini laulma. Ta tahta hommitu kõige enne üles tõusta ja kõige

lindude laulu ära õppida ja neist kõigist enesele ilusa laulu luua.

Eks mehike jäänud aga kõige wiimseks: ta uinunud magama. Üles ärgates pole ta muud kuulnud kui et naine lehma lüpsnud: sirr, sorr, sirr, sorr.

Sellepärast fusiseb üs ainult, aga ei laula.

65. **Miks üs ilma tiibadeta on.**

J. Rootslane Wõnnust.

Wanast olnud üs kõige toredam loom ja inimesel kõige ligidam loom. Tal olnud ilusad tiibad ja head jalad, mõinud linnu wiisi lennata ja kahe jala pääl püsti kõndida.

Uga üs petnud Gewat.

Sellepärast kõigatud tal tiibad ja jalad ära. Üs hävitab sest ajast linnupesasid; tal on kade meel, et lindudel tiibad ja jalad on.

66. **Miks nõelüfs weenuputuse ajal ära ei uppunud.**

J. Waine Tarwastust.

Kui Noa enne weenuputust laewa läks, wõtnud ta kõikefugu loome enese juurde. Üksi nõelüfsi jätnud wõtmata.

Kui uputuse ajal Noa laew hakanud edasi minema, tütkfinud nõelüfs laewa põhjas olewa oherdi augu sisse, mis Noa kinni lõõmata unustanud.

Nii jäänud üsfijugu maa pääle elama.

Mall Enjoni suust.

67. **Miks wafkusfil filmad puuduwad.**

D. Hingenberg Tapalt.

Wafkus on wanapagana enese walmistatud inimestele kuusajaks.

Et wanapagan üsi tahtis kiirelt walmis teha, unustas ta üsfile filmad pähä tegemata.

Wafkus ise kahetjenud filmade puudust ja ütelnud: „üheksa meest sureks ühe tunniga, kui mul filmad oleksiwad!“

Wafkusi ei saa keegi surmaks lüüa. Ta läheb lüües tüttideks ja igast tüfist saab jälle üs.

Hans Baaderi suust.

68. Miks rahwas kärnkonna wihtab.

M. Lint Paistust.

Kui Jeesus alles maa peal elas, hakkasivad waenlased teda wihtama, tahtsivad kinni wõtta ja ära tappa. Otsisivad Jeesust ja kuulasivad igast kohast, kas keegi teda pole näinud.

Nõnda käisivad nad ühest kohast teise ja küsisivad igalt poolt.

Ümber rännates nägiwad nad kärnkonna tee ääres seiswat. Küsisivad kärnkonna käest, kas ta ei ole näinud Jeesust mööda minewat.

Konn kostis kohe: „Praegu läks! Praegu läks!”

Sellepärast wihtab rahwas kärnkonna tänapäewani. Ütiski, kes teda näeb, ei kingi temale elu.

69. Miks ruffikülwi ajal konna suu kinni on.

J. P. Söggel Hallistest.

Muiste lubanud konn nälja ajal wiimase wiljatera ära jüüa. Koer kuulnud seda, wõtnud konna käest selle wiimse seemnetera ära ja hoidnud käpa all alles.

Sest ainjast seemneterast kaswanud aega mööda nii palju wilja, et inimestele elamiseks küll jaanud.

Kui Wanaija koera ja konna lugu kuulnud, teinud ta nii, et igal aastal ruffikülwi ajal konna suu kinni on. Konn ei saa seda wiisi ühtki ruffitera ära jüüa.

Koer aga saada igal aastal esimesest uudselt wiljast leiba selle eest, et ta wilja seemne alles hoidnud.

70. Miks sipelgas keshelt peenite on.

J. Waino Tarvastust.

Muiste, kui Wanataat alles maa peal kõndinud, läinud sipelgas kord ta juurde karjaste peale kaebama, et nad palju leiwaraasjufesi maha pilluwad. Wanaija ei wõtnud aga kaebtust wasta, waid käskinud tunnisimeest tuua.

Sipelgas kutsunud ämbliku tunnisimeheks ja läinud uuesti Wanaija ette. Wanaija küsinud ämblikult, mis tal sipelgas kaebtuse kohta ütelda.

Ämblik pidanud karjaste eest pika kaitsekõne. Ütelnud: „Kus maestel karjastel söögilaud on? Nad piavad elajate ees piusti jalu leivapalukest sööma!”

Karjased jäänud ämbliku eestkostmise läbi süüsti lahti.

Sipelgal lõunud Wanaisa asjata kaebtuse pärast kepiga seljaluu katki. Sest ajast täna päevani on see peenisejeks jäänud.

Ämblikule annud ta aga tõe rääkimise eest lõngatera, selle abil ta enesele toitu võib püüda ja õhureisifi ette võtta.

71. Miks siil tuld kardab.

J. P. Söggel Paistu Kaarlikt.

Muiste läinud korra mets põlema. Kõik loomad rutanud kustutama.

Siil aga pannud plagama. Kartnud tuld.

Teel tulnud siilile Taewataat vastu. Taewataat ütles: „Teised lähewad tule poole. Sina aga jooksed ära.”

Siil vastu: „Tuli põletab mind ära!”

„Et sa nõnda tuld kardad, piad edaspidi järjest tuld kaitsema, et mets põlema ei läheks,” ütelnud Taewataat.

Kui nüüd metsas tuld tehtakse ja siil tule äärde wiia, kardab siil metsa põlema minemist kangesti ja kannab wiimase kui puru tulest kaugele.

72. Miks palju kärbsid, sääski ja tihulasi on.

J. A. Weltmann Kõost.

Korra kutsunud Taara ühe wana piiga enese juurde. Kotti kätte andes ütelnud Taara talle: „Siin kotis on loomad, mis maa peal ülesliiga on. Wii nad järwe ja uputa ära! Aga hoi, et sa kotisunud lahti ei tee!”

Piiga läinud kotiga järwe poole. Järwe ääres ometi mõtlema: „Waatan õige järele, misfugused need ülesliigsed loomad on!”

Kui koti suud wähe awas, hakkas sealt kärbsid, sääski ja muid putukaid hulgani wälja woolama. Nii ruttu kui wanapiiga kotisuu ka sinni rabas, pääsivad kottist ometigi ligi pooled wälja.

Sest saadik asub ilmas mitmetfugu kurje putukaid ja figib iga aasta uusi juurde. Kõik wana piiga süü, et kotti juu awas.

Pet Sarli juust.

73. Miks kärbes feisriga ühes lauas jõõb.

M. Saul Saardest.

Jeesuse ristilöömisjeks oli neli risti naela lastud teha.

Kui nüüd risti (Jeesust) lööma mindi, läksiwad sealt tats reisijat mööda. Hobune hakkas ristilööjate kärast, mürast perutama; wanter põrkas kiwi taha, asfi pulk murdus katki. Ei saanud enam edasi.

Teine mees jäi hobuse juurde, teine läks rahwalt abi paluma.

Rahwa wihasse oleku pärast ei julenud ta kellegilt abi paluda, waid jäi iseeneses seda hirmust asja pealt waatama.

Wiimaks nägi ta ühe korni, kus neli raudnaela ja haamer sees. Wõttis sealt ühe raudnaela, läks seltsimehe juurde tagasi ja tarwitas naela wankri asfi parandamiseks.

Kui timukas tahtis Õnnistegijal rinnast naela läbi läüa, ei leitud seks naela kufagiltki. Kärbes oli rinde peale südamet kohta lendanud.

Timukas arwas, et nael löödud. Kärbes oli just kui naela pea.

Kui jäi nael Õnnistegija südamet läbi löömata.

Sellepärast on kärbsele luba antud igale poole minna. Kärbes istub isegi feisri lauda jõõma.

74. Miks parmud linna ei lähe.

P. Rootslane Wõnnust.

Kui Jeesus Jeruusalemma sõitis, oli väga palaw ilm. Parmud tegiwad Jeesusele ja ta hobusele liiga.

Jeesus näitas käega nende poole ja ütles: „Homme ei pia teid siin enam tülitamas olema!“

Sest saadik ei ole enam üht parmugi linnas näha.

75. Miks ting juukse külles finni on.

J. Aru Helmeft.

Kui Jumal tingi loonud, lubanud ting inimese pealaest jalatallani läbi süüa.

Jumal aga ei tahtnud seda, waid ütelnud sellepärast tingule: „Et ja nii tige loom oled, sellepärast olgu ja igamesti juukse külles finni!“

Sest saadik on tingud ifta juukste külles finni.

76. Miks täid olemas.

A. Wittberg Mikklift.

Wanal ajal elanud üks wäga laisk mees, kes mingisugust talitust ei wiitsinud ette wõtta.

Korra olnud foe surwine päew.

Laisk mees puhanud paksu lehelise kirsipuu wilus pikali, kõht enesel tühi. Näinud puu otjas punast kirsimarja. Njanud juu pärani lahti ja wõdanud, et tuul kirsimarja talle puu otjast maha raputab. Ei wiitsinud ise üles tõusta.

Hall wanamees tulnud ta juurde, küsinud: „Külamees, mis ja teed siin?“

„Dotan tuult, mis puid liigutaks ja marja mulle ülewelt suhu maha raputaks! Olen wana, ei jaks isegi marja maha wõtta!“ wastanud laisk.

„Kui lugu nii, siis oota edasi!“ ütelnud hall mees ja läinud edasi. Laiskuse palgats saatnud ta täid meest wae-wama ja piinama.

Natukese aja pärast tulnud hall mees tagasi. Küsinud, kudas lugu nüüd olla.

„Mis ja enam küsid!“ õhanud laisk mees. „Tont teab, mis masjakad siit puu alt mu kallale asunud. Ei anna mulle põrmugi hingerahu!“

Täid hakanud sest ajast saadik laija mehe laiskuse palgats inimeste külge figinema.

77. Miks pääsukesel saba lõhki.

S. Puri Tjoorust.

Hallil ajal läinud mees teise naise juurde. Esimene elanud alles, olnud hea ja usin inimene.

Wana naine näeb läbi akna: mees tuleb teise naisega.

Hakkab laulma:

Naine tuuaks naise peale,
Teine tuuaks teise peale,
Kuhu pian mina minema?
Üle ilma pääsufeseks!
Tsiir!

Paulu ajal muutunud naine pääsufeseks. Saba ei ole aga lõhki olnud.

Naine lennanud läbi akna wälja. Raks lõõnud küün-
tega järele, tahtnud kinni pidada. Tõmmanud ainult saba lõhki.

Seda wiisi saanud pääsuke, kes ikka laulab:

Naine tuuaks naise peale,
Teine tuuaks teise peale! jne.

78. Miks pääsuke puu peale ei lähe.

P. Rootslane Wõnnust.

Kui Jumal maailma loonud, siis teinud ta linnud
walmsis. Siis hakanud ta puid istutama.

Jumal kutsunud kõik loomad ja linnud appi istutama.

Kõik loomad tulnud, kes kaewanud auku, kes kannud
mulda juurte peale.

Pääsuke aga ei läinud tööle, waid istunud wagusi.

Jumal näinud, ütelnud: „Koh pääsuke, linnuke, miks
sina ka tööd ei tee? Kas sa ei näe, kuidas teised linnud ja
loomad kõik orjavad?“

„Hakkan mina veel oma pühapäewa riideid tööga
mustaks tegema!“ ütelnud pääsuke.

„Koh, olgu sulle su laiskuse eest igawesti need püha-
päewa riided. Aga ühegi halja puu otša ei tohi sa istuda!“
ütelnud Jumal.

Pärast saanud pääsuke küll wirgaks, aga halja puu
otša ei tohi ta ometi istuda.

79. Miks pääsute tormi ajal mere ääres lendab.

D. Schanz Boosift.

Muiste mõtelnud pääsute, ofaspuu ja nahkhiir hulga warandust koguda, wõõrale maale saata, ära müüa ja muud kraami tagasi tuua lasta, et suurt kasu saada.

Pääsute olnud rikas, ostnud hulga rauda ja wedanud kofku, et laewa peale panna ja ära saata.

Ofaspuu olnud ka rikas, ostnud hulga riidet ja wedanud ka ärasaatmiseks kofku.

Nahkhiir olnud waene, lainanud teistelt raha ja wedanud kaupa kofku.

Laew sõitnud wõõrale maale. Range torm tõusnud, lõhkunud laewa. Raud, riie ja kõik kaup wajunud mere põhja.

Seft ajast saadit lendab pääsute alati tormi ajal mere ääres. Dotab laewa tagasi tulewat. Ei tea ühtigi, et laew huffa läinud.

Ofaspuu jälle hakkab ofastega riidesse finni, kui tast mööda läheb. Arwab, et laew tagasi tulnud ja wõõra maa riidet kaasa toonud. Tahab nagu möödamineja riidet waadata ja enesele wõtta. Tõmmab mõni kord nii, et riie katti kärsib.

Nahkhiir häbeneb päewal metjast wälja tulla. Arwab wõlاندubjaid wõlga pärima hakkawat. Tahab seni peidus olla, kui laew tagasi tuleb ja kasu toob.

80. Miks kägu ümber hulgub.

J. Karu Helmeft.

Siis kui linnud loodud, juhatanud ingel Gaabriel igale ühele eluaseme kätte. Ühele mäe otsjad, teisele wee, kolmandale katuse räästad jne.

Teised kõik olnud kohtadega rahul, kägu mitte. Mäge arwanud liig kõrgets, pöösfat madalaks, wett märjaks jne.

Selle peale saanud Gaabriel wihaseks. Ütelnud: „Et sulle ükski koht armas ei ole, siis otji ise enesele koht!“

Et kägu seni weel pole kohta leidnud, lendab ta ifka ühest kohast teise, ei saa ise poegi haududa, waid muneb ühe muna siia, teise sinna pesasse ja läheb jälle edasi.

81. **Miks hafid sünnitvad.**

J. Rootslane Wõnnust.

Kui Jeesus risti peal hingeheitmisel olnud, lennanud üks kaaren waljusti frontfudes üle Jeesuse risti.

Selle peale ütelnud Jeesus: „Et sa mu surmatundi oled effitanud, piad sa iga aasta oma pesasse minu surmapäewaks muna ära munema. Jääd hiljemaks, tood wõõraid lapsi ilmale!“

Nii olla ka. Kes kaaren hiljaks jääb, sel sünnitvad hafid.

Sest saadik olla kaaren surma sõnumi tooja. Lemmata ta kellegi õuest waljusti frontfudes üle, siis olla kindel teatus, et üks omastest surunud on.

82. **Miks kaaren must on.**

I.

J. Kangur Saardeft.

Kaaren olnud enne walge nagu lumi. Ta olnud Jumala käsutandja, teda saadetud, kuhu tarwis.

Korra käskinud Jumal kaarnat Noale ütelda, et wesi tahenenud.

Kaaren ei ütelnud.

Sälle käskinud Jumal Abramile ütelda, et: ära tapa poega.

Kaaren ütelnud: „Mul pole aega!“

Jumal ütelnud: „Tänasest päewast piad sa must nagu süsi olema.“

Üks ainus fulg olla walge.

Rahutu piab kaaren alati lendama.

II.

Teisend.

D. Bruhl Metsikut.

Kaaren olnud muiste walge. Aga et ta alati kraaksub: furat, furat! loonud Taara teda mustaks.

Rahwas hüüab praegu weel kaarnat mõnes kohas „walgeteks linnuks.“

III.

Teisind.

P. Rootslane Wõnnust.

Jeesus rännanud jüingritega Naatsareti poole. Tee olnud pikk.

Nad jäänud ühte metša võmajale. Svõnud, heitnud magama.

Kaaren olnud sel ajal walgete fulgedega nagu lumi. Talle käinud jüingrite leiwa lõhn ninasse. Tahtnud leiba ära warastada.

Et ta walge olnud, pidanud ta ennaft mustaks tegema. Teinudki ennaft mustaks ja läinud siis leiwa wargile.

Jeesus näinud kaarna tööd. ütelnud: „Roh, kui sa jeda kasukat enesele wargil käia oled himustand, siis jäägugi ta julle.“

Sest saadik saanud kaaren enesele mustad fuled selga.

83. **Miks kana kaagutab.**

J. Rootslane Wõnnust.

Kui Jeesust hakatud risti lõõma, pannud ristilööjad naelad maha. Siga juhtunud ligidal songima. Songinud naelad maa sisse.

Tüki aega otsinud sõjamehed naela asjata. Wiimaks tulnud kana ja kaapinud naelad wälja.

Selle peale ütelnud Jeesus kanale: „Et sa naelad wälja kaapifid, piab sul ühe muna munemisel rohkem waewa olema kui emisel üheksa poja poegimisel!“

Nii olla lugu täni päewani.

Reet Meltjase fuust Haaslawalt.

84. **Miks kana iga päew muneb.**

J. Prooses Drult.

Enne ei munenud kana iga päew, waid läinud kahe muna peale hauduma. Igapäewase munemise kunsti saanud ta fihlwep eest meikaga.

Kana ja meigas teinud kauba, et kumb enne kummagi pesa juurde saab, see saab iga päew munedu.

Meigas mõtelnud: Ega sina paditiib ju ikka minu wasta lenda!

Hakanud määratud koha pealt lendama.

Warsti hüüab kana meigast: „Meigas, meigas, waata, rebupaelad (= pastlapaelad) lahti!”

Seni kui meigas neid sõdunud, jõudnud kana meika pesa juurde ja saanud meika igapäewase munemise enesele.

Sest saadik nutab meigas alati haledalt: „Uu, uu, kus mu kuusi kulla muna! Kana! kaks kärnast muna!”

85. Miks kalkunil hari punane on.

J. Karu Helmeist.

Kalkun ja hani käinud korra talwel kange külмага teed. Külmi teinud mehiestele liiga.

Kalkun ütles: „Lähme kõrtsi, võtame külma rohku!”

Hani sellega päri. Nad läinud kõrtsi.

Hani astunud leti ette ja ütelnud: „Wiinuskit, wiinuskit!”

Kalkun aga ütelnud: „Wõlgu! wõlgu!”

Kõrtsimehel saanud jeda kuuldes süda täis. Wõtnud puuhalu, löönud kalkuni pea weriseks.

Sest saadik on kalkunil werine hari pea peal.

86. Miks kiivit iseennast hüüab.

H. Maaten W. Wõidust.

Korra küsinud kiivit räästalt, mis inimesed lindude lauluist armawad.

Räästas wasta: „Kõik kiidawad õõpikut, lõõfeseft peetakse lugu, wahel nimetatakse ka mind!”

Kiivit küsima: „Aga mis minuft räägitakse?”

Räästas wasta: „Sind ei nimetadagi!”

Kiivit koge ütles: „Kui inimesed mind ei nimeta, haffan ise oma nime nimetama!”

(Sest saadik hüüab kiivit alati: kiivit, kiivit!).

87. **Miks kivitiff hüüab.**

M. Reimann Põdrawereft.

Wanal ajal läinud kivitiff kiteskarjajeks. Talle juhtunud aga tige perenaine, kes talle rohkem peksa kui süüa annud.

Korra juhtunud, et kitesed ära kadunud. Wali perenaine peksnud sellepärast karjast rängasti ja saatinud teda kitsi üles otsima.

Seet jaadik lendab kivitiff rahutumalt ühe aiateiwa otsast teise otsa ja kaebab: „Kitu, kitu! soff, soff!“ (Otsib ikka oma kitsi taga).

88. **Miks wihmakull karjub.**

J. Rootslane Wõnnust.

Kui Wanaisa loomadega Emajõe kaevanud, kutsutud ta wihmakull kaevama. See pole tulnud.

Seepärast keelanud Wanaisa temal jõeist joomise ära. Talle antud luba ainult seda wett juua, mis wihmasajust järele jääb puulehtede peale.

Mõni furd, kui wihma sajul suur waheae, olla tal tange jänu. Seepärast karjub ta, et wihma tuleks.

89. **Miks põialpoisil ilus pesa on.**

M. Saul Saardeft.

Kui Wanaisa lindudele laulud ära oli õpetanud, kutsus ta neid enese juurde, et neile pesa tegemist ära õpetada.

Seatud päewal käskinud kõik enese juurde tulla. Luba- nud kõige parema pesa sellele, kes kõige enne tuleb.

Kõik linnud kihinal, kahinal Wanaisa juurde tõttama.

Wana wares jõudnud kõige ees minema, siis teised järele. Ka väike põialpois lennanud kõigest jõust.

Lendas wiimaks warese pähä. Laskis warest ennaft edasi wiia.

Kui wares Wanaisa lähedale sai, lendas põialpois warese peast murrdi Wanaisa ette. Seda wiisi sai ta kõige parema pesa enesele, see on kummiga.

90. **Miks puud ei räägi.**

J. Kangur Jäärjast.

Wanal ajal rääkinud kõik puud.

Kord läinud mees metsa. Hakanud puud raiuma.

Kuust kaebama: „Ara raiu! Üks ja näe, wait jookseb mu ihu seest wälja nagu pisarad. See on mu filmawesi. Jäta järele!“

Mees mända raiuma.

Mänd wasta: „Ara raiu! Mul walus! Räed, ma olen libe puu!“

Mees leppa raiuma.

Lepp wasta: „Ara mulle walu tee! Kas ja ei näe, et iga kirwe hoobiga tuleb punane veri mu seest wälja. Su käsi saab werijeks, siis oled õnnetu!“

Mees jättis järele, läks toju poole.

Teel tuli Õnnistegija wasta. Küsis: „Mees, mis wiga, et nii kurwa näoga oled?“

Mees kaebas, et keegi metsa puu ei lase ennast maha raiuda.

Õnnistegija ütles: „Mine metsa ja raiu maha, mis puud iganes tahad. Seist päewast ei tohi puud enam wasta panna inimestele ega häält teha!“

Nõnda on see jäänud täna päewani.

See luba on neile antud, et homiku ja õhtu tuulega wõiwad oma häda teine teisele kaebata metsa kahisemisega.

Tiiu Nääri juust Jäärjast.

91. **Miks lehtpuud talwel paljad on.**

I.

J. Rootslane Wõnnust.

Korra läinud Jeesus läbi metsa. Hakanud suure tormiga rahet ja wihma sadama.

Jeesus läinud lehtpuude alla wihmawarju. Üks pole annud, teine pole annud. Üks ütelnud: „Lehed harwad, ei jõua kaitsta!“ „Teine: „Õhjad nõrgad, ei jõua kaitsta!“

Müüd läinud Jeesus okaspuude alla. Esiteks kuuse juurde. Kuust wõtnud teda oma warju. Warjanud saju ja halwa ilma eest.

Selle eest teinud Jeesus teda metsa puude kuningaks, mis ta tänini on. Lehtpuudele kuulutanud ta aga nuhtluseks, et nad igal aastal hulga aega lehtedeta piawad olema.

Selle karistuse pärast kaotawad nüüdki veel lehtpuud igal sügisel lehed. Oksapuud seisawad aga alati haljad.

Teisend.

II.

P. Rootslane Wönnust.

Kui Jeesus wiimast korda Jeruusalemma läinud, olnud nii kange päewapaiste, et nõrkus kallale kippunud.

Jeesus läinud kase juurde. Tahtnud sinna warju jääda.

Kask aga ütelnud: „Ära tule lehtpuude warju! Wars, kellega sõidab, sõõb ja kahtub kõik meie ilusad ja õrnad oksad ära!”

Sest saadik ei kanna lehtpuud lehti enam kui pool aastat. Siis langewad lehed maha.

(Kõik sellepärast, et Jeesusele warju ei annud).

92. Miks paju kraawi kaldal kasvab.

J. Jakobson Jäärjast.

Muiste määranud Wanataat igale puule kasvamise koha ja kasvamise wiisi.

Wiimaks näinud Wanataat teiste puude taga wäikse paju. Ütelnud: „Et sinust suurt puud loota ei ole, siis olgu sa mu lastele wahetarbeks oma sikkusega ja wiisadusega! Piad kõrwalise, pehme maapinnaga rahul olema!”

Paju paluma: „Wanaisa, luba mind kraawi kaldalgi kasvada! Enam maad ma ei nõua kui mütsipõhja suurust lappi: sest saab mulle küll!”

Wanataat lubanud. Sest saadik kasvab paju ühest juurest laiali mööda maad, kõige rohkem kraawi kaldal.

93. Miks kadakad palgiks ei kaswa.

P. Rootslane Wönnust.

Kui Jeesus surmatõhtu kätte oli antud, siis wandunud ta selle puu ära, kellest talle rist tehakse.

Kadakas olnud sel ajal hästi ilus puu. Temast tehtudki Ünnistegijale ristipalk.

Kui nüüd Jeesus ristipalku kannud, olnud see väga raske.

Jeesus õhanud korra. Kohe alanenud kadaka kasvamine.

Jeesus õhanud teise korra. Jälle jäänud kadak väiksemaks.

Kui Jeesus aga hingeheitmisel õhanud, jäänud kadakas nii väikseks nagu ta praegu on.

94. Miks haab väriseb.

I.

A. Kiivi Kätvarest.

Kui Jeesus Golgatale minnes risti kandis, sadanud tugev vihma.

Vihm teinud ristikandjale suurt raskust.

Tee ääres kasvanud haab. Selle all tahtnud Jeesus vihma eest varju saada. Haab aga pole Jeesust vihma eest ühtigi varjand.

Jeesus läinud oma teed. ütelnud paha meelega: „Et ja mulle vihmavarju ei annud, piad ja alati hirmus olema ja ühtelugu su lehed värisevad!“

Sest saadik värisevad haaba lehed kõige vähema tuule käes.

A. Kiivi juust.

Teisind räägib, et haabast Jeesuse rist tehtud. Sellepärast värisevad haaba lehed tänini.

II.

Teisind.

J. Kangur Saardest.

Korra läinud Maarja Jeesusega läbi metsa. Kõik puud kumardanud Jeesuse ette.

Haab aga ei liigutanudki enneast ega annud auu pühale lapsele nagu teised puud.

Maarja ütelnud haabale: „Et saa nii uhte oled Loojale auu andma, piad sa nuhtlust saama. Su lehed piawad kõige wähema tuulega wärisema!”

Nii on see tänapäewani jäänud, et haaba lehed alati wärisewad.

95. **Miks südamewalu rohu juurt all ei ole.**

M. Linn Kaawereft.

Jeesus rännanud jüngritega mööda maad.

Korraga ütelnud Peetrus: „Mu süda walutab!”

Jeesus wasta: „Pole wiga! Eäh, siin on rohi, ham-musta seda, küll siis südamewalu üle läheb!”

Jeesus kittunud ühe lähedal kasvawa rohu üles ja annud Peetruse kätte.

Peetrus hammustanud korra rohu otfast. Tunnud koe: südamewalu nagu ära pühitud.

Selle rohu wisanud Peetrus maha. See hakanud uuesti kasvama.

Sest saadik kutsutakse seda taime „südamewalu” rohuks.

Ülesse kittudes pole taimel juurt all, waid tümp ots maa sees, just nagu ta Peetruse hammustamisest järele jäi ja kasvama hakkas.

96. **Miks pähtel tupes on.**

J. D. Söggel Paistu Kaarlikt.

Wanal ajal olnud pähtel ilma tupeta. Tuum olnud noorest peast magus. Lapsed ei lastnud pähtlid sugugi walmis saada, waid rookinud kõik noorelt sarapuude otfast maha.

Metfajumal näinud seda. Loonud pähtli sisse selle-pärast noorelt hapuks ja pannud pähtlile kareda lehelise tupe ümber.

Sest ajast saadik ei himusta lapsed enam noori pähtlid.

97. **Miks kaeral pöörus on.**

J. Rootslane Wõnnust.

Ennemuiste olnud kaer kõige parem wili. Terad nii mis tõsta. Ei olnud kaer aruline nagu meie päiwi, waid kõik pöörud üks tera.

(Korra) teinud üks mees kaera koorma peale. Läänud teed mööda koju poole. Üks tera pudenenud koormast välja, kukunud ratta rööpasse.

Jeesus sõitnud teed mööda. Wanter läinud kaera tera otja ümber.

Jeesus ütelnud: „Et ja, kaer, oled wantri ümber lükanud, ei pea sa enam nii suureks kaswama.“

Seft saadik jäänud kaer kõhnaks wiljaks.

98. **Miks nisu ilma ohakateta on.**

J. Rootslane Wõnnust.

Jeesus läinud korra jüingritega läbi wilja. Jüingrid olnud näljased ja hakanud käte wahel wiljapäid hõõruda.

Nisupõld olnud sel ajal ohakane nagu nüüd odra põld.

Jüingrid tallanud ohakad maha ja kustutanud nisu-teradega nälga.

Seft ajast on nisu ilma ohakateta.

99. **Miks kadaka marjad mörudad on.**

J. Rootslane Wõnnust.

Kadakas olnud ennemuiste suur ja sirge. Kannud wäga häid, magusa maitsega marju.

Aga kui prohwet Elias kadaka all maganud, tulnud talle sõõgi isu. Pole kufagilt süüa saada olnud. Katsumud kadaka marjadega isu kustutada. Need olnud sel korral aga alles toored.

Selle üle pahandanud ennast Elias ja wandunud kadaka ära. Ütelnud: „Et sa mind pole sõõta jõudnud, ei saa sa enam iialgi sõõdawaid marju kanda.“

Seit saadit jäänud kadakas marjade ja kasvu poolest kängu.

P. Wira juust Rõost.

100. **Miks fibuwits suureks ei kaswa.**

3. Rootslane Wönnust.

Ennewanast olnud fibuwits kõige toredam puu üle terve ilma, aga ka ndelad olnud palju suuremad kui meie päiwil. Aga kui temast Jeesusele walukroon tehtud, wandunud Jumal ta ära.

Seit saadit ei kaswa fibuwits enam suureks ning see, mis meie päiwil temast näha on, olla ainult wilets fuju tema endisest toredusest.

Sisu.

Nr.		Stt.
	Maailma mõistatused	3
	Legendad	4
	Legendad meie rahwa seas	6
1.	Miks ja kudas maailm loodi	9
2.	Miks Paradiis kadunud on	9
3.	Miks Tartu ja Võrumaa mäginen on	10
4.	Miks Kolgatale mägi sündinud	10
5.	Miks inimesel küünel on	11
6.	Miks inimene enam palju ei jookse	11
7.	Miks inimese jalaalune õõnes on	11
8.	Miks meeserahwal jämedam hääl on	12
9.	Miks tunneb inimene valu	13
10.	Miks meie rahwas eestlaste nime kannab	13
11.	Miks jaksad laial elavad	13
12.	Miks rätsespad lõikavad	14
13.	Miks kingespad hulguvad	14
14.	Miks tüdrukud kosja ei lähe	15
15.	Miks naeserahwa tööd otja ei lõpe	15
16.	Miks naeserahwad kiikavad	15
17.	Miks kündja wao otjas ümber pöörab	16
18.	Miks warastel võimalik elada	16
19.	Miks joodik julge on	16
20.	Miks kaupmehed petavad	17
21.	Miks kõwajädamega inimesi olemas	17
22.	Miks juutidel pitad ninad on	17
23.	Miks juudid sealtsa ei söö	18
24.	Miks juudid raha pääle ahned on	18
25.	Miks hobusid wette uputatatse	19
26.	Miks inimesi kirstuata taha maetatse	20
27.	Miks wanapaganat enam ei näe	20

Nr.		261.
28.	Mits wanalpaganal farwed peas on	21
29.	Mits wanalpaganal maa peal maja ei ole	21
30.	Mits taewast enam juhkur ei saja	21
31.	Mits kaste maas on. I. ja II.	22
32.	Mits jõed kõiverad on	22
33.	Mits allikad olemas	23
34.	Mits tuul wingub	23
35.	Mits kiwid kõivad on	23
36.	Mits wäitjed kiwid põllu peal on I. ja II.	24
37.	Mits ilmad heitlitud on	25
38.	Mits piim wefine on	25
39.	Mits tuli suitstu ajab	25
40.	Mits loomad farwed ja sabad jaiwad	26
41.	Mits hobune alati jõbb	26
42.	Mits hooste jalgade küljes käsn on	27
43.	Mits koer piishmehunitul magab	27
44.	Mits koera nina must on	27
45.	Mits koer kassji ja kass hiiri wihtab	28
46.	Mits koeral wiltu käit on.	28
47.	Mits kassil nūdi nina on.	29
48.	Mits lammas koduloom on	29
49.	Mits lammas tiidetatje	29
50.	Mits põdra kõhualune walge on	30
51.	Mits karu sündinud	30
52.	Mits karu maias mee peale on	31
53.	Mits hunt sündinud	31
54.	Mits hunt inimest ei murra	32
55.	Mits hunt karwa muudab.	32
56.	Mits jänese moff lõhki on	32
57.	Mits jänesel kehwa nägemine on	33
58.	Mits nahkhüri päewa ajal ei näe	33
59.	Mits wähid mette jaiwad	34
60.	Mits riffad räimi ei jõo	34
61.	Mits lestatkalad ühest poolt lihata on.	34
62.	Mits kamelikala juu wiltu on	35
63.	Mits ussid loodud	35
64.	Mits ufs ei laula	35
65.	Mits ufs ilma tiibadeta on	36
66.	Mits nõelufs weenputuses ei upunud	36

Nr.		Str.
67.	Mits wastusfil silmad puuduvad	36
68.	Mits rahwas kærnfonna wihtab	37
69.	Mits konna juu kinni on	37
70.	Mits sipelgas kœskelt peenite on	37
71.	Mits siil tuld kardab	38
72.	Mits palju kærhseid on	38
73.	Mits kærbes kœsriga iihes lauas jôôb	39
74.	Mits parnud linna ei lâhe	39
75.	Mits ting juukse küljes kinni on	40
76.	Mits täid olemas	40
77.	Mits pääsufese faba lõhti on	40
78.	Mits pääsufene puu peale ei lâhe	41
79.	Mits pääsufe tormi ajal mere ääres lendab	42
80.	Mits lägu ümber hulguib	42
81.	Mits haktid jünnuwad	43
82.	Mits kaaren muft on I., II., III.	43
83.	Mits kana kaagutab	44
84.	Mits kana iga päew muneb	44
85.	Mits kalkunil punane hari on	45
86.	Mits kiivit iseennast hüüab	45
87.	Mits kiwitiff hüüab	46
88.	Mits wihtmakuul karjub	46
89.	Mits põialpoisil ilus pesa on	46
90.	Mits puud ei räägi	47
91.	Mits lehtpuud talwel paljad on. I. ja II.	47
92.	Mits paju kraawi kaldal kaswab	48
93.	Mits kadakad palgiks ei kaswa	48
94.	Mits haab wäriſeb. I. ja II.	49
95.	Mits südamewalu rohul juurt ei ole	50
96.	Mits pähfel tupes on	50
97.	Mits kaeral põõrus on.	51
98.	Mits niſu ilma ohakateta on.	51
99.	Mits kadakamarjad mörud on	51
100.	Mits ſibuwiits juureks ei kaswa	52

14

Hind 45 top.